

לקול התור

(חשיבה מחודשת על המאבק בגוש קטיף לאור תורתו של בעל 'קול התור')

המאבק על גוש קטיף צמח משני מקורות: מן הספרים שנלמדו בבית מדרשה של הציונות הדתית מחד, ומן החיים מאידך. האידיאות, הסיסמאות, המילים הגבוהות תבעו לפרוע את השטר, והאמונה יצאה מדפי הספר אל החולות, החממות והבתים... בהנהגה עצמה ישבו יחדיו רבנים ואנשי מעשה וביררו את דרך המאבק. תוך כדי דוחק המציאות נוצר שיתוף פעולה מרתק שבו כיבד כל חלק את תחומו של חברו, למד להכיר את דרכי העבודה והחשיבה של רעהו ויחדיו ניסינו לבנות את השילוב הראוי בין אור התורה לחיי עולם. הרגשנו שמוטל עלינו לסלול דרכי הנהגה הנובעת מהקודש והמסוגלת לחולל השפעות פוליטיות במציאות המעשית.

תורה שלמדנו אצל רבותינו והופצה בין שכבות הציבור הרחב אפשרה את גילויי העשייה של ציבור תושבי הגוש וציבור גדול ורחב שתמך בו, וחזרה וחשפה את גודלה ועוצמתה של התורה הגואלת אשר הצליחה לרומם ציבור גדול להיותו עושה בפועל ועומד בניסיונות קשים מתוך תחושה שהוא חי לאור דרכו האמונית. יחד עם זאת לעני"ד היא גם חשפה פרקים מסוימים אשר להם לא מצאנו בתוכנו את התורה פועלת בנו, כפי שאפרט בהמשך.

ברצוני ללכת בעקבי חבריי אנשי גוש קטיף ולנסות מתוך החיים בפועל להגדיר את הדרך אשר בחרו ללכת בה ואת הנחות היסוד אשר עומדים מאחורי דרכי הפעולה והעשייה. במבט לאחור, אני מוצא את עצמי עושה זאת בעזרת דבריהם של תלמידי הגר"א המופיעים בספר 'קול התור'¹. אינני מתכוון לומר שאנשי גוש קטיף בחרו וסללו את דרכם על פי הלימוד בספר זה. דרך המאבק צמחה מתוך החיים. אולם יסודותיה של תורת הגר"א, כפי שזכינו לקבלה דרך בית מדרשם של הראי"ה והרצי"ה קוק, היא שעמדה לנו בעבודתנו. לאחר הגירוש הלכתי בעקבי הצאן להעמיק את ידיעותי הראשוניות עם חיי התורה שנחשפו בתוכנו ואותם זכיתי לחוות ביחד עם חבריי שבגוש קטיף, ובכך לבסס את דרכנו מתוך לימוד שצמח מתוך ולאחר המעשה.

חלק ראשון - מחשבות של שעת מעשה

א. אתערותא דלתתא

הבסיס לחידושו של הגר"א בתורת הגאולה טמון בביטוי "אתערותא דלתתא", דהיינו: התעוררותם של ישראל מלמטה לפעול לגאולתם. ביטוי זה חוזר פעמים רבות בספר 'קול התור', כמו (עמ' 39):

והגר"א היה דורש "לשכנו תדרשו" - דבעיא דרישה, וכן "ציון היא דורש אין לה" - מכלל

1. תורת הגאולה של הגר"א פרוסה על פני ספרים רבים, ואני מצמצם את דבריי ללימוד בספר 'קול התור'. על הספר והמסורת שבע"פ המתלווה אליו ועל היחס בינו לבין שאר כתבי הגר"א עיין: רפאל שוח"ט, "תורת הגאולה של הגר"א מווילנא, מקורותיה והשפעתה לדורות", חיבור לשם קבלת תואר דוקטור, אוניברסיטת בר אילן תשנ"ח. ההפניות הן להוצאת יוסף ריבלין, ימפיצי קול התור, ירושלים תשנ"ד.

דבעיא דרישה. היינו הדרישה לציון צריכה להיות תחילה ע"י ישראל עצמן ואח"כ הקב"ה מסכים.

ה'אתערותא דלתתא' איננה סעיף מדרכי הגאולה אלא תנאי הכרחי, שהרי כל הפעולות של קיבוץ גלויות בארץ ישראל בכלל ובירושלים בפרט... תלויים באתערותא דלתתא בקיום כל הדברים והפעולות.... (וגם) להשתתף בכל כוחנו בסבלותיו וסגולותיו... ומספר הגדרות נמסרו לנו בהקשר לכך:

1. **בדרך הטבע** - אתערותא דלתתא פירושה בדרך טבעית (עמ' 19). והגר"א הדגיש (עמ' 21 ו-29):

כמו בימי עזרא ונחמיה.

בדרך הטבע דהיינו לא רק ע"י תפילות ועשיית מצוות ותיקונים על דרך הרזים אלא בסלילת נתיבים מעשיים לקידום יישוב הארץ ולמלחמה במונעים זאת; נתיבים הנזקקים לחשיבה מעשית, טבעית וריאלית.

2. **"עשה והצליח"** - הדרך הטבעית אומרת לצאת מבית המדרש ומתחום היצירה הרוחנית ולהתחיל לעשות גם בפועל ובמציאות (עמ' 27):

אחת התכונות של משיח בן יוסף - הצלחה ע"י עשייה, כמו שכתוב ביוסף "כל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו".

דהיינו הצלחה תלויה בעשייה. כפי שבכל המצוות, העשייה היא עצם המצווה ואי אפשר להסתפק בתשוקה רוחנית בלבד, כך גם בציפייה לגאולה חייבת להיות ציפייה הנמצאת ויורדת לעולם העשייה.

3. **"בעתה אחשנה"**. על כך מספר ר' הלל משקלוב (עמ' 28):

הרבה פעמים ראיתי את רבנו מסתובב בחדרו ומדבר בסערת רוח נוראה ואומר: "רבש"ע, האין לך דרך אמצעית בין בעתה לבין אחשנה? אנו עומדים בכל תוקף על דברי הפשט הפשוט שבדברי הבטחתך 'אני ה' בעתה אחשנה'".

פשט הפסוק הוא שאפילו בעתה - אחשנה. זוכים ולא זוכים. אין מסוגלות להגיע לשלמות מלאה, אבל עצם החפץ אשר מתגלה בפועל, הוא הגורם הפועל, מזרז ומחיש את הגאולה והוא הזכות הנדרשת. לצורך כך לא מספיק בגילוי רוחני של החפץ, אלא בחפץ המתבטא בעולם העשייה. וכך, אפילו במצב של 'בעתה' - שהוא 'לא זכו', כלומר שאין תיקון שלם של ההתנהלות האנושית, אזי יש אפשרות של 'אחשנה' - כלומר, דחיפה א-להית בתוך מערכות המציאות. בתוך התהליך יכולות להיות התערבויות א-להיות אשר מחישות ומאיצות אותו וגורמות לקטן להיות לאלף. כגודל החפץ האנושי לגאולה כך לעומתו מתעורר הסיוע הא-להי.

עקרון ה'אתערותא דלתתא' דורש שלא להסתפק בתפילות ובתיקונים רוחניים, אלא המציאות מוכשרת כבר לפעולה אקטיבית מעשית ליישוב הארץ ולקיבוץ בניה לתוכה תוך חזרה לתחומי העשייה הטבעית על כל המשתמע מכך במכלול של חיבור רוח וחומר, קודש וחול².

2. שהרי אין בניין פיזי ללא לימוד הידיעות הנחוצות לכך. פיתוח הכלכלה, שמירה עברית, קשרי חוץ, ניהול קהילה, גיבוש מדיניות רווחה, מבנה מנגנון השלטון הארצי והמוניציפאלי והרבה מעבר לכך ביציאת התורה מתוככי בית המדרש אל הטבע הישראלי של אדמת ארץ ישראל הקדושה המקדשת רוח ובשר ומעוררת ומחיה נשמה לשיר ליופי וחיים.

כחלק בלתי נפרד מתפיסה זו, הרגשנו שצריך לפעול עם העם ומתוך העם. קיבלנו כהנחת עבודה את ההשערה שההכרעה בשמים אם לעצור את הגזירה תהיה על פי התעוררותו של הדור³. ועל כן שאפנו לעורר את בסיס הפירמידה העממי שיפעל וישפיע כלפי מעלה - הן בתהליכים טבעיים דמוקרטיים והן בהתעוררות א-להית המחישה ומאיצה תהליכים אנושיים (באין דרך אחרת בטווחי הזמן שבתוכם היינו שרויים).

מתוך כלל דרכי הפעולה שביטאו את הדרך הזאת, אפשר לציין את הצעדה לירושלים⁴, משאל המתפקדים, השרשרת⁵, מפגן המאה, ומבצעי 'פנים אל פנים'.

ב. חצי בטבע וחצי בנס

אצל תלמידי הגר"א אנו רואים שהם פועלים רבות על פי דרכי הרמז, ובשאלות חמורות מאוד הם הכריעו על פי אופן זה. תוך כדי המאבק שאלתי את עצמי אם יש קשר מהותי בין השימוש ברמזים לבין דרכי הגאולה והמציאות שאנו נדחקנו לחיות בתוכה. חשבתי עד אז שהציונות הדתית חידשה את ההכרח לחפש אחרי דרך פעולה אקטיבית בתוך המציאות בכדי להביא גאולה; אולם התקשיתי להבין איך תלמידי הגר"א זונחים את הדרך הריאלית ונוטים אחרי רמזים ופעולות לא רציונאליות.

1. נס בדרך הטבע?

ביקול התור' מסופר שאת ההכרעה בדילמה הקשה: האם להתחיל את תהליך קיבוץ הגלויות למרות כל העיכובים המעשיים, הגר"א לא הכריע על ידי מציאת פיתרון ריאלי לקשיים וגם לא על פי שיקול הלכתי אלא על ידי מחזה שנגלה לו מן השמים⁶.

3. נקטנו בכוונה בביטוי "הדור" כי לענייד ההבנה בתורת תלמידי הגר"א מצביעה על כך שלא מספיקה התעוררות האומה או העם אלא הדבר תלוי בהתעוררות הדור, דהיינו המציאות הישראלית העכשווית.
4. בשבת תשס"ד יצאו תושבי גוש קטיף בצעדה לירושלים. האנקדוטה הבאה שהתרחשה ממש ב"חדר הלידה" משקפת את "הדרך הכתומה": פנו אלינו "מביני עניין" ואמרו: "את הלילה הראשון של הצעדה תעשו בחוות השקמים. כך תקבלו רייטינג יותר גבוה". ואנו אמרנו: "בצעדה זו אנו מתחילים דרך ארוכה. היא לא תיבנה רק על שיקולי הרייטינג. אנו מבינים שהדרך ליישוב ארץ ישראל ולהבאת הערכים היהודיים לשולחן הנהגה הישראלית, עוברת דרך ועם אנשי שדרות, אשקלון וקרית מלאכי. לנו חשוב יותר מה יאמר האיש בשדרות מאשר מה יקלטו המצלמות בחוות השקמים, ולכן אנו מעדיפים ללון ברחובותיה של שדרות".
5. טענו שאם חפצים אנו לשמר את אדמת גוש קטיף עלינו להאמין בציבור הרחב ולהבהיר לו שהדבר תלוי בו. השרשרת הציעה לכל אחד ואחת חוליה שהיא באחריותו. שאם הוא יעמוד בה, אם הציבור יצא לרחוב ויבטא את התעוררותו, אזי בעז"ה נצליח להניע את הגלגלים אשר יחברו את גוש קטיף ללב האומה. המושג "היכן אתה עומד?" עמד כקריאה לכל אחד להתעורר מלמטה ולהאמין בכוחו של הציבור הרחב לחולל שינוי.
6. עיי' קול התור (עמ' 95): "...החזון הנשגב, מחזה ש-די מופלא שחזה רבנו הגר"א... רבנו היה אז שרוי בדאגה עמוקה ובמבוכה נפשית שקשה לתאר. מצד אחד ראה ברוח קדשו את השליחות הגדולה שהוטלה עליו מן השמים לעורר ולהתחיל בקיבוץ גלויות בפועל, ומצד שני ראה את הסכנות הנוראות הכרוכות בענין זה, הן בנסיעות לאר"י והן בתנאי ההתיישבות... וגודל האחריות בענין זה בדרך טבעית. הוא היה שרוי במבוכה כזאת שלא ראינה אצלו מימיו, הרבה להתפלל בצום ובכי לקבל עצה ברורה מן השמים... אכן, הוא נענה במחזה גדול וקדוש בגילויים עילאיים... המחזה הנשגב הזה עודד מאד וחיק את לבו של רבנו, מאז חדלו להטרידו הפקוקים...".

גם על ר' הלל משקלוב מסופר שבמספר פעמים נטה מהדרך הטבעית והריאלית ופעל על פי רמזים בהכרעות שהיה בהן פיקוח נפש. פרק שלם ב'קול התור' מוקדש לסוגיא זו.⁷ בפגישותיי הראשונות עם דברים אלו, תמהתי מאוד איך הם עולים בקנה אחד עם דרך הגאולה הטבעית שחידש בית מדרשו של הגר"א. אבל תוך כדי ההתלבטויות בדרכו של המאבק, התבררה לי תמונה יותר מורכבת.

גאולה היא בידי אדם ובידי ה'. התחושה היא שאינך צועד לבד, ובכל צעד אתה מנסה לחוות את הא-להות לצדך. תחושה זו היא מהותית בדרכי הגאולה. אם אתה עושה הכול בדרך רציונאלית-ריאלית, אתה שוכח את א-להים. אמנם גם התיישבות "ריאלית" איננה דבר פשוט; לדור הראשונים של הפועל המזרחי זה היה חידוש עצום!⁸ אולם חלילה לנו אם לאחר כל ההתפתחות העצומה של התורה הגואלת נישאר באותו מקום שבו אנו רוצים להוכיח שגם אנשי אמונה יכולים לעשות את אותו הדבר שעשו אחרים. אנחנו לא עושים אותו דבר! אנחנו עושים דברים שרק אנשי אמונה יכולים לעשות... אנשי אמונה של הציונות הדתית פועלים בעולם המעשה באופן שונה מהדרך שבה פועלים אנשי הציונות החילונית. הם שואלים את עצמם לא רק מה אפשר לעשות, אלא גם מה הקב"ה רוצה שנעשה, ובאיזה אופן נזכה לסייעתא דשמיא גם כשכל השערים של הפעילות הריאלית בלבד נסגרו ונאטמו.

נשאלנו פעמים רבות על אסטרטגיית המאבק שלנו: האם אתם נותנים מענה ריאלי או מענה מיסטי? והרב יגאל קמינצקי טבע מושג חדש: אנו פועלים בדרך מאבק שהיא "ריאל-אמונית". באופן זה יכולנו לקרוא לציבור לצאת במבצע 'פנים אל פנים' לבית, דרך מצבע 'משלוח מנות' גם בשעת המשבר היותר גדולה כשייאוש טוטאלי אחז בכול.⁹ אנו האמנו שתפקידנו לעורר

7. דוגמא לדרך זו מצויה בסיפור הבא (חזון ציון, עמ' 85): בזמן שלטונו של מוחמד עלי, מרדו בו שבטי הבדואים. הצינו לראשי היהודים בירושלים להקים ביצורים כדי להסתתר מפני הסכנה הקרובה וכמעט בטחו בהצלחתם. אך לפתע התייצב ר' הלל והזהיר כנגד הביטחון שתולים בביצורים. מלבד נימוקי שהביצורים לא יעמדו מול התקפה חזקה, הוסיף נימוק רוחני, שעל פי "גורל הגר"א" שהפיל בעניין זה, עלה לו הפסוק: "ויצא חצי העיר בגולה ויתר העם לא ייכרת מן העיר"... האמונה ברמזי הגר"א דחפה את ר' הלל לדרישה תקיפה, שלפיה מחצית היהודים ייצאו אל מחוץ לעיר ויתרם יסתתרו בתוך העיר. חרדה והיסוסים רבים נתערבו בתוך הסבך הנורא הזה של שאלת חיים ומוות... בשביל בני ירושלים הכריע הנימוק הרוחני. יומיים לאחר מכן פרצו המורדים העירה, ואת הביצורים שהכינו היהודים פרצו והחריבו עד היסוד, אבל לא מצאו בתוכם נפש חיה.

סיפור נוסף (חזון ציון, עמ' 72): "בשנת תקע"ט... בפרץ המגפה נאלצו היהודים לצאת לשדות... עם זאת התנגדו ר' הלל ור' מנחם מנדל להוצאת כל ילדי התשב"ר מן החומות, משום 'יצא מן בת ציון כל הדרה' וחששו שייפסק ע"י כך היישוב... בלילה ניגשו ר' הלל ור' מנחם מנדל אל הכותל המערבי ויעמדו שם בתפילה ובסוף האשמורת השלישית, עת נרדם ר' הלל... ראה בחזיונו את רבו הגאון מוויילנה שהסכים עמו... ללמדו התינוקות בחשק רב ולא תאוונה להם רעה ובזכותם יינצלו כולם והמגפה תפסק...".

8. עיי אגרות הראייה ח"א סיי קז: "הרעיון לייסד יישוב ע"פ שלומי אמוני ישראל ברוח אמוני ישראל, ברוח אמת של תורה ויראה, הוא נעלה ונשגב... אבל מסופקני על הוצאת הדבר לפועל מפני רפיון הידיים שאנו פוגשים בעוה"ר דווקא אצל היראים".

9. כוונתי לתקופה שאחר העברת החוקים בכנסת, סוף שבט תשס"ה.

באתערותא דלתתא את הסייעתא דשמיא הא-להית, לאחר שנסגרו כל הדרכים הריאליות¹⁰. אם נזכה לכוון לרצונו יתברך שאותו הבנו כ"לחולל שינוי בלבבות הדור", אזי יש סיכוי שבסייעתא דשמיא תפרוץ מחאה עממית רחבה שתמנע מכוחות השלטון לפעול בניגוד לרצון העם¹¹. וכך המשכנו לקראת ליל הסדר לעבור מבית לבית, ואח"כ עוד הוספנו את הסרט הכתום שעלה לתודעה הציבורית ומטיב את חותמו עד היום. ורק אז, חודשים לאחר שהמשכנו ופעלנו באווירת ייאוש, קמה רוח אופטימית ורבים כבר ראו יכולת לשינוי ריאלי¹². אבל רוח זו יכלה להתנוסס רק בזכות אותם אנשים שלא נכנעו למבט הריאלי וסמכו על כך שברצונו יתברך יכולים אנו לחולל מהפך, ובגלל זה חיפשו את דרך העשייה הראויה בעיניו יתברך, ואחרי עיון וחשיבה בחרו בדרך ההתחברות מבית לבית.

האם אפשר כך לסמוך על הנס? בסוגיא זו עוסק בעל 'קול התור' (עמ' 106):

וכיצד אפשר לפעול מלכתחילה, ומכל שכן להסתכן בפועל על סמך של חצי בטבע וחצי בנס? הרי אין סומכין על הנס מלכתחילה!

אך החשבון הוא שהצד הנסי עולה בהרבה אחוזים מכמה צדדים ובמה שנוגע לפעולות של עקבתא דמשיחא... ולפעמים עולה הסייעתא דשמיא לאלף פעמים יותר... וכשהפעולה נעשית בציבור נוספת גם הזכות הפרטית של כל אחד ואחד לפי שורש נשמתו, מצד... מידת הרחמים על הכלל כולו; ומכל שכן בעבודת קיבוץ גלויות, שעל זה נאמר: "ברחמים גדולים אקבצך". ובהגיע הדרגה האחרונה של אתערותא דלתתא... מיד נוסף על זה שפע העליון... בדרך נסית. התפיסה של תלמידי הגר"א המנתבת את החיים לאור רמזים מהווה השלמה לדרך הטבעית של הגאולה, ואין זה בלא זה. הליכה רק בדרך הטבעית מביאה לשכחת א-להים. סמיכה על רמזים בלבד מתנתקת מן השותפות האנושית ומהמקום הטבעי והפנימי של עוז החיים, ומשאירה את הגאולה כתהליך חיזוני בלבד שאיננו מחזיק מעמד וגורר נפילות ומשברים. לקיחת האחריות בעשייה האנושית מתוך הקשבה לליווי הא-להי, המוכנות ללכת בקצב של 'בעתה' מתוך תקווה תמידית לראות את 'היאחישנה' - הן השילוב שיצר את דרך הפעולה ה"ריאל-אמוני" המיוחדת את פעולתם הטבעית של אנשי האמונה¹³.

10. לא הגענו לדרגתם של תלמידי הגר"א אשר יכלו בכוח רמזי רבם לפעול גם בניגוד להיגיון הריאלי. בדרגתנו יכולנו לבנות ולאזור כוח לפעולה בדרך שיכולה הייתה לפעול באופן ריאלי, גם אם בלוחות הזמנים ובתנאים הקשים שבהם היינו שרויים, יכולנו לשרטט את הצלחתה בהסתמך על ההתערבות הא-להית. הרגשנו שבתקופה הקצרה שנתרה לנו יש בכוחנו לעשות אך ורק את הצעדים הראשונים שבאופן טבעי וריאלי צריכים זמן רב להשפיע את השפעתם; אך אם הקב"ה ינמור עלינו לטובה הרי יש ביכולת צעדים אלו להניע תנועה מהירה שתביא למהפך.

11. בדיבור על "תנועה עממית רחבה" נקטנו מתוך "החצי טבע" והמרכיב הריאלי של פעולות אלו, שהרי כפי שקורה פעמים רבות במהלך ההיסטוריה, מהפכה פורצת בנקודת הרתיחה הציבורית שאיש אינו יודע לשער מתי היא תגיע, אך היא מגיעה לאחר פעולות רבות של אנשים רבים שאינם מתייאשים ומנסים שוב ושוב להצית את אש המהפכה בלב הציבור הרחב במשך עשרות שנים. גם כשהניסיונות הראשונים מסיימים בכישלון, הם מתגלים בסופו של התהליך כחלק מתהליך ההבשלה הציבורי. כך המהפכה הדמוקרטית באירופה, המהפכה הרוסית והמהפכה האמריקאית.

12. מדובר בתקופה של סוף אייר ותחילת סיון תשס"ה, שאז הסרט הכתום הגיע לשיאו. הסקרים הראו על צניחה גורפת בתמיכה בתוכנית ההתנתקות עד למטה מקו ה-50%, ובמסדרונות הפקידות המבצעת דובר על דיונים המבקשים לבחון דחייה של הגירוש.

13. עיי אורות, ישראל ותחיתו פרק יב, והקדמת המהר"ל לספר גבורות השם.

2. 'מאמין וזרע' ו'מאמין ונשאר'

דרך זו צמחה בקרב תושבי גוש קטיף, אנשי האמונה והאדמה שהרגישו את שכינתו של הקב"ה חופה וסוככת עליהם כל היום תחת מטר הפצמ"רים. השיח האמוני היה נוכח מאוד בחוויית החיים הקיומית של תושבי הגוש, ולכן אין פלא שנושא כמו 'מאמין וזרע' זכה לגייס תחתיו כל כך הרבה תומכים שהשקיעו בו כמה וכמה מיליונים. יתר על כן: אנשי גוש קטיף זכו לעמוד בניסיון של 'מאמין ונשאר' ולסכן את רכושם ועתידם הכלכלי מתוך אי כניעה לשיקולים רציונאליים בלבד. בכך התרוממנו מעל עולם החומר והרגשנו בני חורין, כמאמרו של ר' יהודה הלוי: "עבדי הזמן עבדי עבדים הם, עבד ה' הוא לבד חופשי".

אני מרגיש חובה להרחיב חוויה זו, שלענ"ד לא זכתה לתשומת לב הראויה לה בלהט ההתמודדות עם הגירוש עצמו. מעבר לדיונים כיצד היה צריך להיאבק בכדי למנוע את הגירוש, הייתה כאן התמודדות של אנשי הגוש עם השאלה כיצד לעמוד בניסיון הגדול שנתבע מהם. התנהגותם הברוטאלית וחסרת הרגישות של קציני צה"ל, בתוספת חוסר הבנה מצדם לדרך ההתנהלות של אנשי אמונה, הביאה את הפיקוד הבכיר להשתמש בשוט כלכלי על מנת להכריח את אנשי גוש קטיף לעזוב את בתיהם בעצמם - תוך איום בהפחתה משמעותית של הפיצויים ובאובדן רוב תכולת הבית. קציני צה"ל לא היו מסוגלים להבין שיש כאן אמירה כלפי שמיא ולא התכוננות למאבק אלים. לאותם אנשים ההולכים להיות מובטלים, בעתיד בלתי ידוע של מקום מגורים ומקום פרנסה, הם הוסיפו את האיום להפסד כלכלי משמעותי של אותו סכום שאמור לתת את החמצן ההכרחי עד לחזרה לחיי פרנסה נורמליים. הם הטילו על זוגות דילמות קשות מנשוא. הם גרמו לפעירת סדקים ביו הורים החייבים לקחת אחריות על פרנסת הבית לבין נערים ונערות הרואים את המחויבות הטוטאלית לאידיאולוגיה שעליה חונכו.

אנשי גוש קטיף התמודדו גם עם גזרה זו, ובהדרכת רבני הקהילות כל משפחה נקראה לבדוק מה ביכולתה לעשות תוך עידוד ונתינת לגיטימציה לעזוב או להישאר לפי ההתאמה לכוחותיה. לעתים רבנים יעצו לילדים לעזור להוריהם לארוז מתוך ראייה ארוכה של שמירת החוסן המשפחתי¹⁴. ועם כל זה מספר גדול מאוד של משפחות הרהיבו עוז ונשארו למרות הסיכון הכלכלי הגדול. בשעת הגירוש רכוש רב נשאר לא ארוז בבתים כשבני המשפחה נתלשים מביתם והם אינם יודעים האם ובאיזה מצב יוכלו לשוב ולקחתו. מכוניות הושארו ביישובים למרות איומי קציני הצבא שכל המשאיר רכב, הצבא איננו מתחייב לפנותו. אנשים רבים מכל גוני הציבור של גוש קטיף, למרות איומי הקנסות הכבדים, הרגישו שכלפי שמיא הם אינם מוכנים להיקרע מהגוש ביוזמתם ולו יום אחד קודם רק בגלל "שוט כלכלי", גם אם אין בכך בכדי לעצור ולמנוע את הגירוש.

בעיניי זו היתה החוויה המשמעותית ביותר והחזקה ביותר של כל תהליך הגירוש: זכינו לחוות במידת מה את התחושה הנפלאה של ה'עקידה'. זכינו להגיע למקום שבו יכולנו להגיד לאבינו שבשמים - אבא, הכול שלך ומשלך. אנו נעשה כפי הבנתנו את רצונך ואתה עשה בנו כרצונך. זו היתה חוויית החירות הנפלאה שזכינו לטעום את טעמה המזכך והמשחרר על אדמתו האהובה של א-להי הארץ.

14. חלק מהתמודדות זו התפרסם אצל ביליג מרים, השפעתה של האמונה הדתית בהתמודדות עם תהליך ההתנתקות, סוגיות חברתיות בישראל, אב תשס"ו, ובמאמרים שהתפרסמו ב'צהר' כו.

ג. להתפלל על משיח בן יוסף שלא ימות

השיטה היסודית של הגר"א היא "עוד יוסף חי", היינו שתבטל הגזירה להיהרג ע"י ארמילוס הרשע. תלמידיו מדברים רבות על הצורך להתפלל שמשח בן יוסף לא ימות. מהי המשמעות של תפילה זו?

ידוע דימויו של הרצל למשיח בן יוסף במאמרו המפורסם של הרב קוק "המספד בירושלים" (מאמרי הראי"ה עמ' 94):

משיח בן יוסף - האישיות המשיחית היונקת כוחה מן הכוח השוקק לטובת האומה במעמדה ושכלולה החומרי אשר הכין השי"ת בישראל שהוא הבסיס הנכון לכל התוכניות הגדולות והקדושות שישראל מצויינים בהן, להיות עם קדוש לה' א-להי ישראל, ולהיות "גוי אחד בארץ" לאור גויים.

פעולת משיח בן יוסף תהיה ההכשרה הכוללת שאינה ייחודית לישראל ודוגמתה יש בין כל עמי הארץ, בקשת חוזה לאומי-חומרי, ויתר מכשירי החיים הכלליים לתכלית הכשרת כלל האנושות.

בקריאה ראשונית אפשר לומר שמשח בן יוסף בונה רק את הקומה החומרית. אם כך יתכן לומר שאחר שהקומה החומרית בנויה, אין עוד צורך בו. אפשר גם להבין את ההיגד שמשח בן יוסף ימות במוכן שקומת הבניין שנבנתה מתוך ראייה חומרית בלבד תיהרס לחלוטין ובניין האומה יימשך באופן אחר, ע"י בנייה שכולה קודש. אבל קריאה מדוקדקת בתורת תלמידו הגר"א מונעת פרשנות זו¹⁵. וכך נכתב ב'קול התור' (עמ' 21):

משיח בן יוסף הוא הכוח הנסי המסייע לכל פעולה הנעשית באתערותא דלתתא על דרך הטבע.

משיח בן יוסף איננו עוסק בחומר בלבד; הוא מבטא משהו רוחני - "הכוח הנסי". אולם יש בו משהו מעבר לכך (עמ' 25):

ייעודו הכללי של משיח בן יוסף הוא... גילוי רזי התורה, קיבוץ גלויות וביעור רוח הטומאה מן הארץ.

גילוי רזי תורה נובע לא ממשיח בן דוד אלא ממשיח בן יוסף. דבר זה מלמד על דבר מה רוחני מהותי שטמון בכוחותיו של משיח בן יוסף. אין התקדמות בתורת הגאולה ללא שמשח בן יוסף יהיה שותף בה ויגלה ויחשוף את גילוי רזי התורה. זאת ועוד (עמ' 20):

הגר"א זכה להיות נהורא דמשיח בן יוסף לקיבוץ גלויות ולגלות רמזי תורה בעקבתא דמשיחא, שלכך נחית משמיא.

כאשר הדימוי למשיח בן יוסף הוא דמותו של הרצל אפשר להעלות הווה אמינא של "השתמש וזרוק". אבל מה קורה שמשח בן יוסף הוא הגר"א?...

מתוך ההבנה המעמיקה בחיוניותם של הכוחות של משיח בן יוסף לכל תהליכי הגאולה מתחילה עד גמירא אפשר להקשיב לשורות הבאות ב'קול התור' (עמ' 24):

השיטה היסודית של רבנן... שמשח בן יוסף חי ויחיה ותבטל הגזירה להיהרג ע"י ארמילוס הרשע, כי כאמור בו תלויה כל האתחלתא דגאולה מכל הבחינות.

15. לא מצאתי אזכורים נוספים בתורתו של הרב קוק המרחיבים את המושג 'משיח בן יוסף' למושגים המוזכרים ב'קול התור', והדבר דורש ביאור; אם כן, דבריו באורות התחיה כז-לא, באורות הקודש א, קכד-קלא ובמאמרי הראי"ה עמ' 397 ואילך (נאדר בקודש) תואמים מאוד את הקריאה שאני מציע ב'קול התור'.

ומכאן נובע שאך ורק ע"י הוצאה מן הכוח אל הפועל את הקודש שבטבע הנובע מהקשבה למה שצומח מתוך טבעיות של חול ולתהליך שגדל באופן ישר אמיתי ואותנטי מתוך טבעיות החיים¹⁶, מתבסס היקודש שבקודש' על 'כנה' המסוגלת לקלוט אותו ולהיות בסיס המצמח אותו. ללא זאת יישארו אנשי הקודש מנותקים מהמציאות ותורתם תהיה תורת "מערות"¹⁷, או "תורה הפורחת באוויר"¹⁸, שאיננה מסוגלת להוליך עם ואומה אל גאולתם.

לכן, בדרכי המאבק בחרנו בראייה הרואה את תוצאותיו כמאפשרות תהליכים מחברים ולא הורסים. כל הזמן זכרנו שאנו נאבקים מתוך לקיחת אחריות על החברה הישראלית כולה ולא רק על הבית הפרטי שלנו, גם לא על החלק המצומצם שלנו בקיום מצוות יישוב ארץ ישראל. תמיד היה לנו עניינו המכלול של בניין האומה בארצה המשולב מכוחותיו של משיח בן יוסף ומשיח בן דוד. לכן סברנו שבאופן עקרוני אין מקום לתהליך הכופה על האומה את ההישוארות בגוש קטיף, אם הוא כרוך בשבירת המסגרות הלאומיות ובפירוק הלכידות של הציבור הישראלי. לא רק שאיננו מתפללים למותו של משיח בן יוסף אלא על פי תלמידי הגר"א אנו מתפללים שלא ימות.

הביטוי הגדול לכך היה הסרט הכתום. הבחירה בסרט הייתה סמוך ליום העצמאות. התלבטנו אם להוציא קריאה הקוראת להניף דגל כתום. אך מתוך הבנה שאיננו מבטלים את הכחול-לבן אלא רוצים להוסיף בו קומה נוספת יצאנו בקריאה לחבר כתום לכחול לבן, וכך בחרנו בסרט כתום הקשור למוט הדגל הלאומי¹⁹.

חלק ב - שאלות וחשיבה מחודשת לאחר מעשה

עד כאן עסקתי בהתרשמות מהזכות הגדולה לחזות בתורת בית המדרש הקמה ועולה מתוך הספרים אל המציאות. אבל כפי שאמרתי בהתחלת המאמר יש גם פרקים שבהם הרגשתי את עצמי, בעניותי, עומד מול המציאות חשוף וחסר כלים רוחניים. בשורות הבאות אפרט את הפרקים שבהם הרגשתי שתורה שלמדתי עדיין חסרה הייתה אל מול המציאות.

א. להילחם בשקר וברשע

תלמידי הגר"א מלמדים אותנו שהגאולה כרוכה במלחמה! המלחמה ברשע היא חלק מתפקידי המרכזיים של משיח בן יוסף (קול התור עמ' 31):

תפקידי העיקרי של יהושע... - מלחמה בעמלק מכל הבחינות: נגד כל אויבי ישראל ונגד

16. מכאן מקומו הגדול של כוח המדמה בתורת הגאולה, ולעניין העיסוק בבירור כוח המדמה וביזיכו הוא המפתח להבנת האור שבסיבוכי החילונית שהצינונות המעשית של בניין האומה והארץ הוא רק הביטוי החיצוני שלה. ועדיין אני חש חסך גדול באי ליבוננו של מקומו של כוח המדמה בתורת הרב.

17. כרשב"י ובנו - שבת לג, ב. ועיי אורות התחיה פרק כז.

18. עיי אורות, ישראל ותחייתו פרק יב, וכן: "ויקריבו נשיאי ישראל... ומי נתן להם את העצה הזאת (להביא עגלות) שבתו של יששכר שכך אמרו להם משכן שעשיתם פורח הוא באויר אלא התנדבו עגלות שתהיו נושאים אותו בהם" במדבר רבה יב, טז, ובהמשך יג, טז. ולהרחבת המושג שתי תורות הנובע ממדרש זה ותואם רבות את האמור בפסקה זו עיין בדבריו של מו"ר הרב יהושע וייצמן שליט"א, 'רבה אמונתך' על שיר השירים, עמ' מז.

19. דורשי רשומות דרשו: להוסיף כתום לכחול לבן - פירושו להוסיף כהונה, תורה ומקדש לצינונות בקומתה הנוכחית.

ארמילוס שר הערב רב, להעביר רוח הטומאה מן הארץ ולהעלות כנסת ישראל ושכינתא תתאה מעפרא ופתיחת המערכה נגד מלחמת גוג ומגוג...
 חלק מהמוכנות להיות שותף בדרכי הגאולה היא התובנה של המלחמה הצפויה לפניך (עמ' 126):
 את כל זאת חובה עלינו לדעת ולהבין מראש בעבודתנו הקדושה למען קיבוץ גלויות ובנין ירושלים... כי במדה שהעבודה הקדושה הזאת תגדל - יגבר הסטי"א להפריע ולהכשיל בנשקו העיקרי שהוא עקירת האמת... ובידענו כל זאת מראש, את שאיפתו וכוח מלחמתו של הסטי"א, נדע את אופני הדרך ואת דרכי המעשה שלפנינו, נדע כיצד להילחם נגדו.

1. ה'ערב רב'

כל מי שנסמך על תורתו של בעל 'קול התור' איננו יכול להתעלם מסוגיית ה'ערב רב', התופסת בה מבט נכבד (עמ' 80):

עיקר השאיפה של הערב-רב הוא לזווג את עשו וישמעאל ולהפריד בין שני המשיחין. וכאן ובוה עיקר עבודתנו ומלחמתנו אנו, לשבר ולמגר את כוח הערב-רב, קליפת ארמילוס הרשע, מישראל. הערב-רב הוא שונאנו הכי גדול... קליפת הערב רב פועלת רק בדרך של אחיזת עיניים ובעקיפין. לכן המלחמה בערב-רב היא המלחמה הכי קשה ומרה, ועלינו להתגבר בכל שארית כוחנו במלחמה זו.

ומוסיף תלמיד הגר"א בלשון חריפה:

וכל מי שאינו עוסק בפועל במלחמה נגד הערב-רב נעשה ממילא שותף לקליפת הערב-רב... מוטב לו שלא נברא. עיקר הכוח של הערב-רב הוא בשערי ירושלים...

סוגיית הערב-רב מקורה ביסודות עמוקים שאינני מתיימר להבין בהם. בשורות הבאות אנסה לסקור את העולה בסוגיא זו אך ורק מפשט הדברים המובאים ב'קול התור'²⁰.
 שלב ראשון הוא תודעת נוכחותו של הרוע בחיינו הציבוריים והצורך להילחם בו. מציאות הגאולה איננה עשויה רק מאור בהיר. מי שרוצה להיות שותף לגאולת ישראל צריך להיות מוכן להיות גם במקום הקשה והכואב המלא עוז ונחישות של מלחמה ברוע וברשע.
 לאחר הפנמת העובדה שעלינו גם לנקוט בדרך של מלחמה, נשאלת השאלה: מי נלחם? כיצד נלחמים?

2. דרכי המלחמה

מי נלחם? - עצמיותו של משיח בן יוסף היא בשלושה סוגים ('קול התור' עמ' 35):

משיח בן יוסף העליון... בפעולה של מלחמה נגד ארמילוס...

משיח בן יוסף התחתון הוא אחד בכל דור, בחינת "צדיק יסוד עולם", הזוכה לפי מעשיו ולפי שורש נשמתו לעשות לישות ישראל, פעולות ישועה והרמת קרן התורה מתוך מסירות נפש... משיח בן יוסף השרוי בכל בית ישראל בכלל, בסוד "שארית יוסף" שנאמר על כל ישראל ובכל איש ישראל בפרט, המקנן... רבים מבני ישראל אנשי המעשה הזוכים לעשות בקיבוץ גלויות...

20. בירור מעמיק בנושא זה: "סוגיית הערב-רב במשנת מרן הרב קוק זצ"ל - שיחות מאת הרב משה צוריאלי"; מילון הראי"ה, מחקרים, ערב-רב; מאמר בעניין הערב-רב, הרב יוסף קלנר, מתוך בית המדרש הווירטואלי של מכינת בני-דוד, <http://www.bneidavid.org/system/lessoninside.asp?lessonid=1205>

אם נקשיב היטב לקולו של 'קול התור' נבחין שיש חלוקת גזרות: משיח בן יוסף העליון הוא הנלחם נגד שר הערב-רב; משיח בן יוסף התחתון, שהוא גדול הדור המבטא את משיח בן יוסף שבאותו דור, פועל להרמת קרן התורה ולישועת ישראל; ואילו משיח בן יוסף השרוי ברבים מבני ישראל, אנשי המעשה, פועל בקיבוץ גלויות.

להלן נראה שעל פי 'קול התור', פעולות אלו, המחולקות בנפרד לכל ביטוי של משיח בן יוסף לפי דרגתו, הן דרכי המלחמה שלנו ברשע וברוע.

כאנשים המחברים רוח וחומר, גם דרכי המאבק מורכבות מעשייה אקטיבית ומפעולה רוחנית (עמ' 31):

ועיקרי הפעולות הם: בנין ירושלים וקיבוץ גלויות וקיום מצוות התלויות בארץ בסוד קץ המגולה.

הבסיס למלחה ברוע הוא להרבות בעשייה ובבניין. הצד המעשי מתבטא ע"י עבודה חיובית בהמשך בניינה של הארץ. הטומאה נאחזת בארץ בגלל שיממונה הפיזי והרוחני, ותוספת בניין היא זו שתסלק אותה. ובנוסף לדרכי הפעולה המעשיות מתוספות דרכי פעולה רוחניות:

1. **ביטול השנאה והקנאה.** מבנה המלחמה משורטט בביאור על הפיוט 'חד גדיא' ('קול התור' עמ' 135):

...בפזמון זה מערכה גדולה ומקיפה, של עם ישראל בכל הדורות עד ביאת הגואל ועד בכלל. במערכה זו עומדים החוגים האלה: (א) כנסת ישראל בכללה. (ב) לעומתה מידת הקנאה והשנאה השוררת בתוך ישראל. (ג) חוג המחבלים בישראל, והם ישמעאל, עשו וארמילוס הרשע שר הערב-רב. ולעומתם: (ד) חוג המושיעים והם מטה הא-להים ע"י המלאך... ומשיח בן יוסף. (ה) המושיע והמכריע, הוא הקב"ה בכבודו ובעצמו.

...**מידת הקנאה והשנאה** מכונה בפזמון זה בשם 'שונרא', כפי שהג"א מבאר, כי החתול דרכו לקנא ולשנוא, ומידה זו היא הגורמת בעיקר לכל צרות ישראל ולשליטת הכוחות המשחיתים האמורים...

לאחר מיפוי כוחות הגאולה וכוחות הטומאה מוצגת דרך המאבק:

ולפנינו דבר ברור שהמקור העיקרי, סיבת הסיבות של כל המערכה הזאת היא הקנאה והשנאה השוררת בישראל, אשר לולא הן... כל שונאי ישראל, לא עשו ולא ישמעאל ולא ארמילוס, לא היתה להם שום שליטה ואחיזה לפגוע בישראל במשהו. ואם היינו מאמצים את כל כוחותינו וצבאותינו הרוחניים לעקור מתוך ישראל את מידת הקנאה והשנאה ויתר המידות הרעות, ואת גורמיהם השורשיים הידועים שהם ההבדלים הגדולים בין חיי עושר לבין חיי עוני, היינו זוכים מכבר לקיבוץ גלויות בשלמות וגם לבנין בית מקדשנו בכל הדרו.

עבודה על מידת הקנאה והשנאה גם באופן פרטי ובוודאי באופן ציבורי בין קבוצות שונות בציבור היהודי היא המענה המרכזי למלחמה בכוחות הטומאה²¹. ראוי לציין שתלמידי הגר"א אינם מסתפקים בתיקון המידות ברמה הפרטית, אלא ממקדים את תשומת הלב בפערים החברתיים, המזיינים את המידות הללו.

21. הערת העורך (ע. א.): עיי' להלכות ציבורי סיי קיא, כרוז שהוציא הרצ"ה זצ"ל באור לפורים דפריזים, תשל"ז, ובו ציטט בין השאר מדברי הגר"א באבן שלמה (פרק יא): "ה' מיני ערב-רב, ובעלי מחלוקת גרועים מכולם, והם נקראים עמלקים, ואין בן דוד בא עד שיימחו מן העולם".

2. ההתגברות על המידות הרעות בכללן (עמ' 106):

...ההתגברות על רוח הטומאה הכללית, מי שכבר זכה לכל הדרגות הקודמות יש לו אז הכוח להתגבר על כוחות הטומאה לא רק במלחמת הגנה אלא גם במלחמת תנופה להגנת ישראל, לביעור רוח הטומאה, שהיא הרוח הרעה של העמלקות, לבערה מקרב ישראל, ההתגברות גמורה על היצר הרע ועל כל המדות הרעות.

הקריאה לצאת "במלחמת תנופה" מכוונת גם היא לעבודה רוחנית פנימית של תיקון המידות. 3. דרך נוספת היא דרך **המאבק הרוחני בדרך הסוד** (עמ' 75):

"שים באזני יהושע כי מחה אמה את זכר עמלק" - 'באזני' בגימטריה 'סוד', כי דרך המלחמה בעמלק תחילתה בדרך סוד...

4. לכך יש להוסיף את גאולת האמת (עמ' 128):

...הסט"א רוצה לעקור את האמת ולהביא לידי חילול השם ואנחנו נילחם נגדו ע"י **גאולת האמת** וקידוש ה'... וכוח חותמו של הקב"ה שהוא אמת יעמוד לנו על כל צעד ושעל במלחמתנו זו. ועלינו לזכור כי כוח זה בא אמנם **באופן נְסִי מִן הַשָּׁמַיִם**... אך בכל דבר מצוה דרוש **אתערותא דלתתא**, ועל זה נאמר "אמת מארץ תצמח"...

ואם ישאל השואל אל מול עוצמות הרוע המתגלות מולו, כיצד נתגבר עליו רק בעזרת כלים רוחניים? הרי נראה שלכך כיוון המחבר בחוזרו להדגיש כאן את הצורך בעבודה משולבת ש"חציה בנס וחציה בטבע". דווקא מול המלחמה ברוע אסור לאבד את המבט הכולל הרואה את הדרך הארוכה ולאחוז בדרך קצרה הנובעת מקוצר רוח ומעצבנות יתירה. הגאולה היא דבר מורכב. יש דברים שהקב"ה הטיל עלינו לעשות ויש דברים שאינם מוטלים עלינו. זהירות גדולה נחוצה כאן בכדי שלא "נחטוף גזרות" ונפעל אנו במקום שיכול לפעול רק סכיני החרף של מי שהוא א-ל קנוא ונוקם, נורא ואיום, וגם א-ל מוחל וסולח.

בתקופת הגאולה אנו צריכים להכין את עצמנו למציאות של מלחמה. עלינו לדעת זאת מראש ומתוך כך לדעת את "אופני הדרך ואת דרכי המעשה שלפנינו", ומעבר להכרה במציאות של הרוע והצורך להילחם בו, תלמידי הגר"א מנחים אותנו בעיקר לעבודה פנימית של העצמת הקדושה בחיי החברה והפרט וריבוי עשייה של בניין הארץ והעם, שהם הם דרכי המאבק האנושי בהופעת הרוע.

יש להוסיף עוד שלמרות המקום המרכזי שתופסת סוגיית היערב-רבי לא מצינו שתלמידי הגר"א משתמשים בה למעשה. בכל הדילטורין שספגו תלמידי הגר"א ממקומות שונים שהביאו עליהם עיכובים גדולים הן מצד המחדשים והן מצד השמרנים, בכל אלו לא מצאתי קישור לערב-רב.

3. "באהבה ננצח"?

מתורת תלמידי הגר"א - לחוויות האישיות שלי. דרכו של גוש קטיף סומנה על ידי הכתומים כ'באהבה ננצח'. למען האמת ההיסטורית חשוב לציין שסיסמא זו לא יצאה מבית המדרש של גוש קטיף, ואנשי מטה המאבק התנגדו לה; אבל לימים היא זוהתה עם דרכו של הגוש, וכבר אמרנו ש"קול המון כקול ש-די".

דווקא בשל כך, מצאתי את עצמי בתקופה האחרונה של המאבק - כשהזירה עברה לעימות חזיתי מול כוחות הביטחון - חשוף אל מול הרשע שהתגלה מולי ללא כלי נשק ושריון לגופי. יש "עת לחבק", אבל יש גם "עת מלחמה", ואנשי אהבה צריכים ללמוד לסגל את עמדת הנלחם. הסוגיא של המלחמה בחושך היא סוגיא סבוכה, אבל היא דורשת בירור. איננו יכולים להסתפק

רק בלימוד סוגיית אהבת ישראל. גם אם מכריעים שהדרך להילחם בחושך היא "להרבות אור", כדאי לזכור שעושים זאת מתוך עמדה של מלחמה, ושאלו המובילים את המהלכים נגדו הם רשעים מלאי רוע.

הרגשתי שהמציאות הקשה שנתהוותה מול עיניי הציבה בפניי שאלות קשות: מהו היחס לראשי שלטון המוליכים את עם ישראל במחשבות רשע? מהו היחס לקצינים גבוהים המתווים דרך של רשע?

תורה שלמדתי לא הכינה אותי למציאות זו של רשע בדרכי ההתנהלות של הממשלה והצבא. לא הייתה בי המסוגלות לעמוד מול נציגי שלטון ונציגי צה"ל ולהרגיש שהם כרגע משרתי רשע ורוע ולבנות על פי זה את היחס הנפשי ואת דרכי התגובה. צה"ל היווה בשבילי את המקום שבו מתחברת האומה. ברור לי גם כעת, שתפיסה זו צריכה לעמוד מול כל מי שרוצה ליטול אחריות בעשייה המעצבת את הדור ושותפה לתהליכי התורה הגואלת, אבל יתכן שהמהלך הארוך בין ההווה המרוסק והעתיד המתוקן עוברת דרך 'שבירת הלוחות'²².

אהבתי הרבה לעם ישראל אסור לה שתמנע ממני לראות את הרשע הנוכחי של אותם מנהיגים המובילים את התרבות, הפוליטיקה והצבא. אפשר שיחזרו למוטב. אפשר שיאיר בהם אור גדול. יתכן ויש לי מה ללמוד מהם. אבל כעת זוהי עת מלחמה, ובעת מלחמה צריך להרגיש רגשות מלחמה. זוהי אמנם מלחמה מול אחים, מלחמה מול אלו שאני מאמין שבמשך הזמן הסגולה הישראלית תפתח ותאיר את האור שבלבם; אבל כעת זוהי מלחמה ואני נדרש לומר זאת להם, ויותר חשוב - לעצמי. אני נפרד מהם כי כרגע הם משרתים את כוחות הרשע והרוע.

נכון הוא ש"באהבה נצח" - שותף לתהליכי התורה הגואלת יכול להיות רק מי שיש בלבו אהבה בוערת לכלל האומה ולכל אחד מבניה גם כשאינם נוהגים מנהג בניס; אבל לעתים, יחד עם האהבה ומתוכה צריכה להופיע הגבורה היודעת לזהות רוע ורשע ולברר את דרכי המאבק אתם. אהבה לבד לא תספיק בימים כאלו.

אינני יודע לתרגם הלך רוח זה לעשייה מעשית שונה ממה שנהגנו. יותר מכך, אינני חושב שהלך רוח זה מוביל לעשייה שונה מהותית ממה שנהגנו, שהרי כפי שהראיתי בתורת תלמידי הגר"א אין יישום מעשי "מלחמתי" לקריאה להילחם ברוע, אלא רק עשייה חיובית - מעשית ורוחנית. אבל מרגיש אני שיכולת היפרדות זו, היכולת לומר "אתה כעת רשע", הייתה חסרה לי בימי המאבק ברוע וברשע בערב הגירוש.

ב. מוכנות לייסורים - "לא מפחדים מדרך ארוכה"?

תורת הגאולה של תלמידי הגר"א כרוכה בייסורים. תלמידי הגר"א הדגישו את הצורך לדעת

22. אולי עלינו לקחת דוגמה מהלוחם הראשון בערב-רב הלא הוא משה רבנו ע"ה. משה הוא זה שמכריז "מי להי אלי" והורג 3,000 איש; אבל מייד הוא פונה לקב"ה ואומר "מחני מספרך אשר כתבת" - אינני מתנתק מעם ישראל, אינני מנסה להביא גאולה מתוך נטישת המוני בית ישראל אלא מוסר נפשי עליהם.

היכולת להיות במקום הנפשי המסוגל להניף חרב (כשבדורנו אנחנו מדברים על אופן סימבולי בלבד המבטא הלך נפש המאפשר לחרב לחתוך, להפריד, להיפרד ולברר רע מטוב טמא מטהור וחושך מאור לא רק בדעות אלא גם באנשים שהשתעבדו אליהם באופן מוחלט) ולסמן רשע ורוע מצד אחד ובו בזמן להיות מלא אהבה עד כדי הבנה שללא עם ישראל אין משמעות למעשינו, היא הצריכה להיות מודל לנגד עינינו בזמני ערבוב חושך ואור של תקופת הגאולה.

מראש את דרך הייסורים המצפה להם (עמ' 31):

חבלים ונעימים. לדעת מראש כי אתחלתא דגאולה באה בדרך חבלים ונעימים כמרומו בפסוק "חבלים ליוסף". היא באה במידת הדין באתערותא דלתתא. עקבות משיחא באים בחבלים ולפעמים גם בעקיפין, אך מצד שני באה לעומתה מידת החסד...
לדעת מראש כי בעקבות משיחא **מכל צרה יוצאת ישועה**, והישועה באה מתוך צרה...
לדעת מראש כי ארץ ישראל נקנית בייסורים. אבל **זוה היא נקנית ממש.**
ואכן התקופה הראשונה לעליית תלמידי הגר"א הייתה כרוכה בייסורים נוראים, והשנים תקע"א-ת"ר מכונות "תקופת הייסורים". וכך נכתב בספר 'מוסד היסוד' (עמ' 22):
בכל התקופה ההיא עמד היישוב הרך יום בפני סכנת התמוטטות וחסול בתוקף התלאות האיומות.

קצת ממוראותיה של התקופה מתוארים בספר 'חזון ציון' (עמ' 55), וכן בראש ספר 'פאת השולחן', ובהן: מגפות שהפילו חללים רבים, רדיפות השלטון התורכי ותושבי הארץ הערבים, עיכובים בהעברת הכספים מהגולה, אירועי שוד, אונס ומעשה סדום, כאשר חלק ממעשים איומים אלו מתרחשים על ספרי תורה. וכמובן, הרעש הגדול בגליל שכילה אלפי נפשות מקרב היהודים והחריב את בתיהם ורכושם עד היסוד. כיצד התמודדו עם ייסורים איומים אלו הציבור הגדול שהלך לאור חזונו של הגר"א?
נקשיב לתיאור המופיע בספר 'מוסד היסוד' (עמ' 23):

הודות לעקשנותם של תלמידי הגר"א וראשי הכוללים פרושים וחסידים, שהכירו מתוך אמונה חזקה ועמוקה שעם כל צעד ושעל של התקדמות בחיזוק הישוב ובהרחבתו מתקרב קץ הגאולה, וביודעם מראש כי כך הן דרכי הגאולה... התאוששו ולבשו עוז לעמוד מתוך עקשנות עצומה בפני כל התלאות והמשיכו במרץ ותעצומות בעבודת היישוב והרחבתו.

1. משמעות הייסורים

תלמידי הגר"א לא הסתפקו בציטוטים אלא נתנו הסברים לוגיים למציאות הייסורים. הם תפסו את הייסורים כחלק מההשתתפות בתהליכים העוברים על משיח בן יוסף ('קול התור' עמ' 4):
רבינו הגר"א הבטיח נאמנה, וכן מבואר בדברי הרמח"ל, שהגזרה... על משיח בן יוסף שימות ויספידוהו נתבטלה ע"י אורך הגלות, ייסורי משיח בן יוסף וייסורי ארץ ישראל שנקנית בייסורים. הבטחה זו היא שעמדה לאבותינו העולים הראשונים תלמידי הגר"א לעמוד איתן נגד כל הצרות והייסורים שעמדו בפניהם... והיא גם שעומדת לנו להתחזק באמונה ודאית זו שכל הקשיים הם בבחינת "עת צרה היא ליעקב וממנה ייושע", ו"מן המצר למרחביה".
הגזרה על מותו מומרת ומוחלפת בפיזור הייסורים ל"מנות קטנות" (עמ' 25):

...כמשל המובא במדרש: משל למלך שכעס על בנו ונשבע לזרוק בו אבן גדולה אח"כ ניחם וריחם עליו ובכדי לקיים שבועתו שבר את האבן הגדולה לחלקים קטנים וזרק עליו את החלקים האלה אחד אחד. נמצא שלא נהרג, ובכל זאת סובל גם מהחלקים הקטנים. והם חבלי משיח הבאים קימעא קימעא.

ומכיוון ש"כל הפעולות של קיבוץ גלויות תלויה בקיומו ובהצלחתו של משיח בן יוסף" הרי מובן ש"עלינו להשתתף בכל כוחנו בסבלותיו" (עמ' 39).

מכיוון שהצרה נתפסת כחלק בלתי נפרד מתהליך הגאולה הרי לא רק שהייסורים אינם סימן לטעות או לדרך ללא מוצא אלא להפך: הם סימני הדרך בדרכה של הגאולה. הצרה היא

השער שבהיפתחו נפרצת דרך הגאולה ולכן חלילה לסגת אחור בהיתקלות בצרות ובייסורים (עמ' 32):

עקבות משיחא באות בהפרעות ומכשולים מצד שרו של עשו, וגם ע"י ארמילוס שר הערב-רב, אבל בסופו נופל ביד שרו של יוסף... בעזרתו של משיח בן דוד... ולכן **חלילה לנו לסגת אחור במשהו אם יהיה ח"ו איזה קושי**, איזה מכשלה בדרך עבודתנו, ולהיות בטוחים כי דווקא ממנה יעקב ייושע...

הייסורים אינם רק בגדר תופעת לוואי לגאולה, אלא הצרה היא עצמה חלק מהתהליך היוצר והמוליד את השלב הבא של הישועה. על פי הבנה זו יש לחפש איזו התחדשות נולדה מכל צרה.

2. עבד שמזג כוס לרבו...

לאחר הגירוש ליוו אותנו תחושות קשות שנבעו מהדרך שבה תפסנו את תגובת הקב"ה למאמצינו לעשות רצונו. ידענו שארץ ישראל נקנית בייסורים, ידענו לספוג ייסורים קשים. אבל בגירוש היה משהו שמעבר לכך... הייתה תחושה שהקב"ה משליך קיתון על פנינו (ע"י סוכה כח, ב). במקום להמשיך לטפס בדרך קשה ותובענית נדחפנו חזרה למדרון התלול והידרדרנו מטה מטה. הידע התורני של תורת הגאולה על "אב המייסר את בנו", "דומה דודי לצבי" ההולך ומסתתר ועל ה"קמעא קמעא" לא הכשירו את לבבנו להיות מוכנים לכזאת נסיגה בתהליכי הגאולה. אינני מדבר על התובנות השכליות ועל היכולת הלוגית להסביר זאת, אלא על הכשרת הלב. המקורות הרי היו פרושים לפנינו. הרגשנו, כהנחת יסוד שפשטה בלבבות, ש"מי שהצילנו מהפצמ"רים יצילנו מגזירת ההתנתקות", ואם אנו עושים כל כך קידוש השם ובחרנו להיות "בצד של הקב"ה" אזי הקב"ה יפעל לטובתנו. גם אם היו רבנים ומחנכים שהזהירו כל הזמן שייתכן בהחלט שיהיה גירוש, הרי הרוח הנושבת בלב הציבור ובלב אותם רבנים ומחנכים חשה את התחושות הנ"ל - הקב"ה לא ייתן לגירוש להתבצע!

כדי להסביר על מה התבססה תחושה זו, אני רוצה להציע זווית מסוימת. אני מרגיש שבגלות ברור לנו שאנו סובלים. הרי זוהי מהותה של הגלות וזוהי מהות הקשר בין הקב"ה ליהודי הגולה²³. אבל בתקופת הגאולה הרי אנחנו צריכים להתקדם ואנו מצפים שהקב"ה יאיר פניו אלינו. צפינו לסייעתא דשמיא א-להית משום שפעלנו למען קידוש שמו.

שמעתי בקול ה' א-להי עשיתי ככל אשר ציויתני. השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש.

וזה לא קרה...

עם כל המוכנות הלוגית לתשובתו השלילית של הקב"ה לתפילותינו, הרי כאשר הפנמנו שתפילותינו לא נענו חשנו שקיבלנו סטירת לחי עצומה.

3. וה' יעשה הטוב בעיניו

התגובה הא-להית אל מול מאמצינו הכבירים לעשות רצונו אולי יכולה ללמד אותי משהו חדש. הגאולה היא דרך ארוכה ובעיקר פתלתלה, הגדולה מתובנת אנוש רגילה. איננו יכולים לתכנן לקב"ה איך לגאול את עמו. איננו יכולים לבוא עם ביטחון עצמי של "האמת כולה אתנו" אל העשייה הגואלת.

23. עיין למשל בדברי הר"ד סולובצ'יק במסה 'ויביקשתם משם'.

מאיך, הגאולה בניגוד לגלות, איננה מאפשרת לנו המתנה פסיבית. עלינו להמשיך לעשות ולפעול למען עמנו ולמען ערי א-להינו, אבל מתוך ידיעה ברורה של "ה' יעשה הטוב בעינינו"; ועד שלא יהיה נביא עמנו, אין אתנו יודע מהו הטוב בעינינו. אנו יכולים לפעול על פי מיטב ודאותנו האנושית המוגבלת בניסיונו לעשות רצונו; אבל ציפיותינו לתוצאות התהליך צריכות להיות מתוך הבנה שדרכי הקב"ה עולות מעלה מעלה ממה שהחשיבה האנושית מסוגלת לצפות. כך יוצא שציבור שלם צריך לגדול על מוכנות להשקיע מאמצים רבים ועצומים תוך מסירות נפש ואנרגיה רבה לתהליכים שאינם מבטיחים קו רציף של התקדמות כפי שהיא נתפשת בחשיבה האנושית.

בין תורת הגלות שאיננה מצפה להשפעה מעשית לבין תרבות המערב המודדת כל דבר על פי מבחן התוצאה בטווח הנראה לעין, האם תורת הגאולה מלמדת אותנו דרך אחרת? האם היא פותחת לנו פתח למדוד דברים על פי תהליכים ארוכי טווח? האם נוכל להתמסר לעשייה גואלת אך ורק מתוך מדדים של תהליכים רוחניים ופנימיים?

על פי זה נבוא ונשאל: האם המאבק על גוש קטיף נכשל או הצליח? האם אפשר להצביע על תהליכים מקדמים ומצמיחים שנולדו מתוך צרת גוש קטיף ושברו?

מעבר לדיון התיאורטי יש כאן דיון בהנהגה מעשית של ציבור רחב: האם אנחנו מסוגלים לחבר ציבור רחב לפעול ללא התחשבות במבחן התוצאה המיידי? מה הוא תפקיד ההנהגה? לחזק את התקווה ואת התפילה מתוך ודאות שהקב"ה יכול להפוך את הקערה על פיה בכל רגע, או להכשיר את הציבור הרחב להחזיק מעמד ולהמשיך להיאבק גם מתוך ידיעה שייסורים הם חלק מהגאולה ואיננו יכולים לדעת כלל וכלל מה כוונתו של גואל ישראל, ולכן להמשיך להתאמץ ולפעול אבל להרכין ראש בענווה לכל תוצאה שלא תבוא? האם אנשי גוש קטיף היו מחזיקים בגבורה עילאית את אחיזתם באדמת הקודש עד לרגע האחרון גם ללא החיזוק של "היה לא תהיה" ומתוך תקווה להתערבות א-להית, אלא רק מתוך אמירה ש"חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי א-להינו" ואילו "ה' יעשה הטוב בעינינו"?

ג. מחורבן להרחבה, התחברות וחברה

את החידוש בתורת הגאולה הגדיר הגר"א בביטוי 'מצוות הרחבה'. כך עולה מדברי הגר"א שנאמרו בהתרגשות עצומה לתלמידיו המתעתדים לעלות לארץ ('יקול התור' עמ' 134):

אשריכם שתזכו לקיים מצוות הרחבה עפ"י צו הנבואה "הרחיבי מקום אהלך", שמצוה זו תביא את קיבוץ הגלויות ברחמים.

לשימוש הלשוני בביטוי זה יש רמז מיוחד:

...ולמה נכללו כל הסגולות הטובות של ארץ ישראל במצוות הרחבה? מפני שמלת 'הרחבה'

היא לעומת מלת 'החריבה' (חורבן), כידוע בסוד תורת הקבלה שבהרבה דברים, הקללה נהפכת

לברכה על ידי שינוי סדר האותיות...

תלמידי הגר"א מציינים 17 סוגי הרחבה, בתוכם "הרחבת ההתיישבות", "התרחבות במספר המתישבים בא"י" ו"הרחבה בחכמת התורה וישראל".

מכיוון שרואים אנו שתלמידי הגר"א הגדירו את תורתם סביב עשייה הקשורה בלימוד תורת הגאולה ובבניין אדמת הארץ, מתבקש לשאול: האם לתורת תלמידי הגר"א יש התייחסות גם להיבט של התרחבות בלבבות האומה? האם גם בתקופה זו מצוי ה'משולש' הצינוני-דתי: "עם ישראל, תורת ישראל, ארץ ישראל"? המאבק על גוש קטיף סימן שינוי, או יותר נכון תוספת

כיוון, אשר שמה דגש על הצלע "עם ישראל" בתוך המשולש הציוני-דתי כפי שנרחיב בהמשך. כמובן, לימוד "מגמתי" זה הבא להשליך מאידיאולוגיית ההווה אל תודעת העבר זוקק זהירות רבה. ראשית כול יש לציין שתלמידי הגר"א ראו את עצמם כפורצי דרך שעדיין איננה סלולה לרבים, ועל כן פחות היתה שייכת אצלם עבודת החיבור לציבור רחב. בנוסף לכך, התפיסה הלאומית ומושגים כמו "רצון העם" כפי שהם מקובלים בחשיבה המדינית של ימינו מבוססים על הנחות יסוד שהתגבשו בתהליכים ההיסטוריים שהתרחשו במאתיים השנים האחרונות בעולם כולו כמו גם באומה הישראלית, ורק ניצניהם החלו להיגלות באותה תקופה²⁴. מתוך קריאה זהירה זו נסמן מספר כיוונים:

1. מצוות יישוב ארץ ישראל איננה מצווה ליחידים אלא לציבור. דבר זה פשוט וברור מתוך ההקשר של תפקיד קיבוץ הגלויות המוטל על משיח בן יוסף ('קול התור' עמ' 67):

...קיבוץ גלויות העיקרי הוא לא פחות משישים ריבוא...

מספר זה מבטא לא רק כמות אלא איכות מיוחדת (עמ' 139):

שיעור קיבוץ גלויות שבכוחו החזרת השכינה הוא לפחות בשיעור "אוכלוסא ישראל", היינו שישים ריבוא, שבכוח מספר זה יש להכריע את הס"מ בשערי ירושלים. "כי לא אכנס לירושלים של מעלה עד שלא ייכנסו אוכלוסא ישראל בירושלים של מטה"... וממילא תושלם כל הגאולה. המספר שישים ריבוא מבטא את כלל ישראל - "אוכלוסא ישראל". אפשר לראות בכך ביטוי האומר שגאולת ישראל צריכה להיות מחוברת לכל חלקי האומה הישראלית לגווניה השונים. 2. בתורת תלמידי הגר"א מצינו את הקשר בין תהליך הגאולה לבין הצדק החברתי באופן בולט (עמ' 34):

מידות שוות. יישוב ארצנו הקדושה צריך להיות במידות שוות, עפ"י חז"ל: "אין בן דוד בא עד שיהיו כל המידות שוות; אין בן דוד בא עד שיהיו כל השערים שקולים".

ובדגש מיוחד על תפקידו של הגר"א:

וכל זאת היא גם בייעודו של רבנו בפסוק: "לא יהיה בביתך איפה ואיפה, גדולה וקטנה" הסמוך לפסוק "אבן שלמה וצדק", שבזה ראה רבנו את שמו וייעודו בתורה כנודע. וביאר לנו רבנו: "בביתך" - היינו ארץ ישראל ועפ"י הכתוב "בצדקה תיכוננו" - היינו באופן שווה לכול... וזהו היסוד העיקרי של קיום אנשי אמנה.

ובהמשך הדברים (עמ' 35):

חז"ל אמרו: "אין ירושלים נפדית אלא בצדקה"... וכל לשון פדיון היא בטוריא דמשיח בן יוסף... ונאמר: "בצדקה תיכוננו" - צדקה תרתי משמע: צדקה לשון שוויון, עפ"י הכתוב: "וצדקה למשקולת". וצדקה כפשוטה, היינו תרומת נדבה. גזירה וחנינה היא שיישוב ארץ ישראל יבנה בצדקה, כי רצה הקב"ה לזכות את כל ישראל הקרובים והרחוקים לקחת חלק בבנין נחלת ה'.

ההיבט הראשון מדבר על בניין ההתיישבות ע"פ צדק חברתי "לשון שוויון", והשני מדבר על הצדקה במובן של תרומת כספים, אבל זאת מתוך ראיית הצורך שההתיישבות תהיה בנויה על

24. ואכן יהיה מעניין לבדוק אם יש קשר כלשהו בין ניצני רעיון הלאומיות שהחלו באותה תקופה במועדוני המעמד השלישי במערב אירופה לבין תורת הגאולה שהחלה להתגבש בבתי המדרש של מזרח אירופה.

25. דרשה זו, עניינה הוא גיוס כספי תרומות, ויש להיזהר כשבאים להוציא ממנה תפיסת עולם עקרונית של תורת הגאולה, וכדי לבסס את האפשרות השנייה מהראשונה דרוש למצוא מקורות מקבילים נוספים.

חיבור של כל ישראל²⁵.

את הדרישה לצמצום הפערים החברתיים-כלכליים אנו מוצאים גם בביאור המזמור 'חד גדיא' (עמ' 136):

ההבדלים הגדולים בין חיי העושר לחיי העוני הם הגורם המרכזי ששלושת אויבי האומה ומעכבי גאולתה מצליחים במלאכתם.

ולפנינו דבר ברור שהמקור העיקרי, סיבת הסיבות של כל המערכה הזאת היא הקנאה והשנאה השוררת בישראל אשר לולא הן, לא היו לנו כל הצרות וכל ייסורי הגלות, וכל שונאי ישראל... לא היתה להם שום שליטה ואחיזה²⁶.

אי אפשר לסכם חלק זה בלי לעמוד על הקשר בין "הרחיבי מקום אהלך" שפותח על ידי הגר"א למצוות ההרחבה לבין דבריו של הרב קוק (אורות התחיה פרק טו):

ההתרחבות לצד החול, לענוגי החושים הרוחניים והגשמיים, להצצה תדירית ופנימית לתוך חייהם של המון לאומים שונים... התגברות עז החיים הטבעיים... עד אשר יקיף הקץ שקול קורא בכוח "הרחיבי מקום אהלך".

בדברי הרב קוק יש הרחבה של תהליך הגאולה מתהליך התיישבות לתהליך של פיתוח תהליכים תרבותיים רבי עומק²⁷. "ההתרחבות לצד החול" יכולה להתבאר לאור קריאת הגר"א לאיחוד שני המשיחים, משיח בן דוד ומשיח בן יוסף²⁸, ובהקשר של חשיבות לימוד חכמות החול²⁹. בפרק זה הצבענו על כיוונים המרחיבים את תורת הגאולה של תלמידי הגר"א לעבר מגמות חברתיות ותרבותיות. אמנם הדגשנו שאלו רק נקודות ציון בעוד שהפרקים הקודמים עסקו בנושאים אשר טופלו ב'קול התור' באופן יותר משמעותי ומהותי. אבל נקודות ציון אלו מאפשרות לנו לסמן תחום נוסף אשר דורש עיבוד והרחבה בבית מדרשנו.

המאבק נגד ההתנתקות הוליד את מושג ה'התחברות'. התהליך של חיפוש דרך הפעילות שתפעל מלמטה למעלה דרך הציבור הרחב, פעילות אשר ניסתה לחפש שיח ערכי שיעביר את עיקרי האמונה של העמדות הערכיות של המאבק. הצורך לדבר בגובה העיניים חשף את הנתק בין הציבור הכתום לציבור הרחב. במשאל מתפקדי הליכוד ובמבצעי 'פנים אל פנים' נשאלנו לא אחת: מדוע נזכרתם לבוא רק כעת, כשרע לכם? איפה הייתם כשהיה רע לנו?

התובנה שאי אפשר להגיע לציבור הרחב אך ורק כשיש איום על האידיאלים המרכזיים החשובים לנו חלחלה בלבבות. תוך כדי המאבק הבנו שאי אפשר להסתפק ב"מסע הסברה"; הוא חייב להיות כרוך בשיח של שותפות וערבות הדדית.

לצערנו הרב, שינוי התודעה עדיין לא נשא פירות ולא קיבל את ה"סייעתא דשמיא" שתבטל את הגירוש. חודשים ספורים לא החליפו תהליכים ארוכים ועמוקים. אבל העמידה של מטה

26. מקור זה לקוח מ'מדרש שלמה'. וכבר העמידנו רפאל שוח"ט (לעיל עמ' 1) על כך שדרשותיהם של צאצאי הגר"א מנהיגי היישוב בירושלים משולבות בתוך כתבי 'קול התור'. גם זה מחייב קריאה זהירה אם יסוד זה לקוח מתורת הגר"א או שהוא חלק מהדרשנות של המנהיגות הירושלמית הרואה את זעקת חברי קהילתה. במילים אחרות, עד כמה עיקרון זה צומח ממצוקת ההווה או מיסודות התורה המקובלת מבית מדרשו של הגר"א.

27. עיי אצל הרב יובל שרלו, 'וארשתיד לי לעולם', עמ' 215 שהרחיב בלימוד פסקה זו מתוך ההקשר של ההתרחבות הנדרשת לדור הגאולה.

28. עיי למשל בקול התור עמ' 79.

29. עיי שם עמ' 83.

המאבק בגוש קטיף, עם גופים נוספים, על שיח ערכי - היא אולי אחד הגורמים לכך שהתבונה שצריך היום לעבוד על 'שינוי התודעה' פשטה בקרב ההנהגה היכתומה'. אמנם יש גוונים שונים בהבנה וביישום של אותו 'שינוי תודעה', אבל הוא בהחלט מבטא תהליך של שינוי תודעה פנימי בקרב הציבור הכתום. ודאי הוא שתהליך זה החל עוד הרבה לפני הגירוש, אבל הוא קיבל זירוז ודחיפה משמעותית בתקופה זו. ההתיישבות חייבת ללכת יד ביד עם ההתחברות. אל רשימת המשימות הלאומיות העומדת בפני הציבור הציוני-דתי היתוסף התחום החברתי לתחום התורני ולתחום ההתיישבותי.

'מצוות ההתחברות' היא מצווה חדשה המוטלת על דורנו וככל חידוש היא זוקקת לימוד. כיצד מתחברין? כיצד עושים זאת שלא מתוך התנשאות או תודעה ש"כל האמת אצלנו"? כיצד עושים זאת מתוך אמת פנימית ולא מתוך התחננות ורצון למצוא חן בעיני האליטות התרבותיות השולטות? כיצד מתחברים לא בכדי ליצור מניפולציה של שינוי דעות אלא שיח אמיתי של הקשבה הדדית ופתיחת לבבות?

ככל שיגדלו מעגלי הפעילים, יחלחלו שאלות אלו לתוך בתי המדרש בעוצמות גדולות יותר, ומתוך ריבוי העשייה בעז"ה תתלבן ותתברר הסוגיא.

סיכום

במאמר זה ניסיתי לסקור את דרכי המאבק שנולדו בגוש קטיף במבט לאחור על רקע הספר 'קול התור'. וזאת מתוך הזכות שהייתה לי יחד עם חבריי תושבי הגוש להפוך את התורה הגואלת לתורת חיים המנחה ציבור מגוון הנאלץ להתמודד עם ניסיונות קשים.

מתוך כך ציינתי בשלושה פרקים את היישום של האידיאולוגיה במציאות. פרקים אלו עסקו בסוגיות של 'אתערותא דלתתא', 'חצי בנס וחצי בטבע' ותפילה על משיח בן יוסף שלא ימות. כמו כן הוספתי וניסיתי לסמן פרקים נוספים שבהם הרגשתי שאני נדרשתי עוד לליבון עמוק ועדיין צריך אני להפוך ולהתייגע בליבון סוגיות אלו בכדי להפכן לתורת חיים. בדבריי אלו כיוונתי לסוגיית המלחמה ברשע, קבלת ייסורים ומצוות ההתחברות.

בעיקר דבריי, ביקשתי להעביר את תחושתי שהמאבק על גוש קטיף לימד אותי חידוש עצום. השילוב של אמונה ועשייה, יש בו כוח מפרה, מפתח ומוליד צורות חשיבה ודרכי פעולה חדשות, שהן הן חידושה המעשי של הציונות הדתית.

לא רק הצטרפות למפעל הציוני, גם לא רק ביסוס שפה אמונית לעשייה חילונית, אלא תורה המסוגלת להוליך ציבור רחב בדרכי פעולה ריאלי-אמוניות הנובעים מתפיסת עולם כוללת של תורת הגאולה. ויהי רצון שמתוך החורבן נצמח מהתנתקות לתיקון, מחורבן להרחבה ולהתחברות, ומתוך כך - לסילוק הרשע והשקר ולאיחוד בין משיח בן יוסף למשיח בן דוד.

